

પાઘડીનું મૂલ્યાંકન (Valuation of Goodwill)

1. પ્રસ્તાવના	5. પાઘડીના મૂલ્યાંકનની પદ્ધતિઓ
2. પાઘડીનો અર્થ	6. વિશિષ્ટ ઉદાહરણ
3. પાઘડીના મૂલ્યાંકનને અસર કરતાં પરિબળો	— સ્વાધ્યાય
4. પાઘડીના મૂલ્યાંકનની જરૂરિયાત	

1. પ્રસ્તાવના (Introduction)

વ્યવહારમાં સંજોગો પ્રમાણે ભાગીદારીનું પુનર્ગઠન થાય છે. પુનર્ગઠન વખતે મિલકતો અને દેવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે. મિલકતો અને દેવાના પુનઃમૂલ્યાંકનની સાથે પાઘડીની કિંમત નક્કી કરવાનો પ્રશ્ન પણ ઉદ્ભવે છે. આ પ્રકરણમાં પાઘડી અને તેને લગતી વિવિધ બાબતોનો અભ્યાસ કરીશું.

પેઢી પાસે મુખ્યત્વે બે પ્રકારની મિલકતો હોય છે : (1) બિનચાલુ મિલકતો અને (2) ચાલુ મિલકતો.

બિનચાલુ મિલકતોમાં અદૃશ્ય મિલકતો, કાયમી મિલકતો અને લાંબા ગાળાનાં રોકાણોનો સમાવેશ થાય છે. અદૃશ્ય મિલકતોમાં પાઘડી, પેટન્ટ, ટ્રેડમાર્ક, કોપીરાઈટ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. આવી મિલકતો જોઈ શકાતી નથી પરંતુ બજારમાં તેનું મૂલ્ય હોય છે. પાઘડી પણ એવી અદૃશ્ય મિલકત છે કે જે જોઈ શકાતી નથી પરંતુ તેનું મૂલ્ય હોય છે.

વર્ષો પહેલાં જે ધંધાની સ્થાપના કરી હોય તે ધંધામાં સમય જતાં બજારમાં તેના નામ, પ્રતિષ્ઠા અને સારા સંબંધો-જોડાણો, સંપર્કોનો લાભ તેના ધંધાને મળે છે. જેમાંથી પાઘડીનો ખ્યાલ ઉદ્ભવે છે.

2. પાઘડીનો અર્થ (Meaning of Goodwill)

સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો, “પાઘડી એ ધંધાની બજારમાં પ્રતિષ્ઠાનું મૂલ્ય દર્શાવતી અદૃશ્ય મિલકત છે.”

અપેક્ષિત નફા કરતાં વધુ નફો કમાવવાની ધંધાની પ્રતિષ્ઠાના મૂલ્યને પાઘડી તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

જે પેઢી પોતાની પ્રતિષ્ઠા, ખાસ પ્રકારના સ્થિર ગ્રાહક વર્ગ અને અન્ય કારણોસર સામાન્ય પેઢીઓ કરતાં વધુ નફો કમાવવાની ક્ષમતા ધરાવે છે, તે પેઢી પાઘડી ધરાવે છે તેમ કહી શકાય. પાઘડીના મૂલ્યનો આધાર પેઢીની નફો કમાવવાની ક્ષમતા પર રહેલો છે. ખોટ હોય તે ધંધામાં પાઘડી અસ્તિત્વમાં હોય નહિ. પાઘડી પાકા સરવૈયામાં મિલકત-લેણાં બાજુ બિનચાલુ મિલકતોના મથાળા હેઠળ અદૃશ્ય મિલકત તરીકે દર્શાવાય છે.

3. પાઘડીના મૂલ્યાંકનને અસર કરતાં પરિબળો (Factors Affecting Valuation of Goodwill)

પાઘડીના મૂલ્યનો આધાર પેઢીનો નફો કમાવવાની ક્ષમતા પર રહેલો છે. ધંધાના નફાને ધંધાનું સ્થળ, ધંધાની મુદત, ધંધાનો પ્રકાર, ધંધામાં હરીફાઈ વગેરે પરિબળો અસર કરે છે. આથી પાઘડીના મૂલ્યાંકનને પણ આવા જ જુદાં જુદાં પરિબળો અસર કરતાં હોય છે. પાઘડીના મૂલ્યાંકનને મુખ્યત્વે નીચેના પરિબળો અસર કરતાં હોય છે.

(1) ધંધાનું સ્વરૂપ : જે પેઢી દ્વારા અપેક્ષિત નફા કરતાં વધુ નફો કમાવવાની શક્તિ વધુ મૂલ્યવૃદ્ધિવાળી વસ્તુના ઉત્પાદનના કારણે હોય, સ્થિર વેચાણમાં વધુ નફાનો ગાળો ધરાવવાનાં કારણે હોય અથવા અન્ય કોઈ કારણોસર વધુ નફો હોય ત્યાં પાઘડી અસ્તિત્વ ધરાવે છે.

(2) ધંધાનું સ્થળ : ઘણીવાર ધંધો કયા સ્થળે આવેલો છે તેના પર નફો કમાવવાનો આધાર હોય છે. જો ધંધો મુખ્ય સ્થળે આવેલો હોય કે જ્યાં તે વસ્તુના ગ્રાહકો વધુમાં વધુ આવતા હોય તો તે ધંધામાં કમાણી વધુ થાય છે. આવા મોકાના સ્થળે આવેલ ધંધાની પાઘડી વધુ હોય છે. આમ ધંધાનું સ્થળ પણ પાઘડીના મૂલ્યને અસર કરે છે.

(3) **ધંધાનાં વર્ષો (મુદત) :** સામાન્ય રીતે ધંધો જેટલો જૂનો હોય તેટલી તેની બજારમાં પ્રતિષ્ઠા વધુ હોય છે. કારણ કે ઘણા ગ્રાહકો તેનાથી પરિચિત હોય છે અને પેઢી સાથેના તેમના સંબંધો ખૂબ જ જૂના તથા ગાઢ હોય છે. પરિણામે આવા ધંધાની પાઘડી વધુ હોય છે. આમ ધંધાનાં વર્ષો પણ પાઘડીના મૂલ્યને અસર કરે છે.

(4) **બજારની સ્થિતિ :** જે ધંધાની બજારમાં ઈજારાશાહી હોય અથવા મર્યાદિત હરીફાઈ હોય તેવા ધંધામાં નફો વધુ હોય છે. આથી આવા ધંધામાં પાઘડીનું મૂલ્ય વધુ હોય છે. આમ ધંધાની બજારમાં કેવી સ્થિતિ છે, તેના પર પણ પાઘડીના મૂલ્યનો આધાર રહેલો હોય છે.

(5) **સંચાલકોની કાર્યક્ષમતા :** કાર્યક્ષમ સંચાલનના કારણે પેઢીની ઉત્પાદકતામાં વધારો થાય છે અને પડતરમાં ઘટાડો થાય છે. જેના કારણે ધંધાનો નફો વધે છે. જે પાઘડીના મૂલ્યવધારાનું કારણ બને છે.

(6) **અન્ય ખાસ લાભ :** જ્યારે પેઢી પાસે કોઈ ખાસ પ્રકારનો લાભ હોય અને જેના કારણે તેનો નફો કમાવવાની ક્ષમતા વધારે હોય ત્યારે પણ પાઘડી અસ્તિત્વમાં છે એમ કહી શકાય. દા.ત. પેઢી પાસે કોઈ લાઈસન્સ, પેટન્ટ કે ટ્રેડમાર્ક હોય, જેના ઉપયોગને લીધે પેઢી વધુ નફો કમાઈ શકે તેમ હોય કે કમાતી હોય તો તે પેઢીની પાઘડીની કિંમત વધુ આંકી શકાય.

ઉપર દર્શાવેલ પરિબલો ઉપરાંત વેચાણ પછીની સેવાઓ, પેઢીની ભૂતકાળની સિદ્ધિઓ, સારા મજૂર સંબંધો જેવા પરિબલો નફા વધારાનું કારણ બને છે. જેના કારણે પાઘડીનું અસ્તિત્વ ઊભું થાય છે.

4. પાઘડીના મૂલ્યાંકનની જરૂરિયાત (Necessity for Goodwill Valuation)

સામાન્ય રીતે પાઘડીના મૂલ્યાંકનની જરૂરિયાત ધંધાના વેચાણ વખતે ઉદ્ભવે છે. કંપની સ્વરૂપમાં સંયોજન કે સમાવેશ થાય ત્યારે પાઘડીના મૂલ્યાંકનની જરૂરિયાત ઉદ્ભવે છે, જ્યારે ભાગીદારી પેઢીના કિસ્સામાં નીચેના સંજોગોમાં પાઘડીના મૂલ્યાંકનની જરૂરિયાત ઉદ્ભવે છે.

- (1) વર્તમાન ભાગીદારોના નફા-નુકસાન ફાળવણી/વહેંચણીના પ્રમાણમાં ફેરફાર કરવામાં આવે ત્યારે
- (2) નવા ભાગીદારનો પ્રવેશ થાય ત્યારે
- (3) વર્તમાન ભાગીદારમાંથી કોઈ ભાગીદાર નિવૃત્ત થાય ત્યારે
- (4) વર્તમાન ભાગીદારોમાંથી કોઈ ભાગીદારનું મૃત્યુ થાય ત્યારે
- (5) ભાગીદારી પેઢીનું કંપનીમાં રૂપાંતર થાય ત્યારે
- (6) ભાગીદારી પેઢીનું સંયોજન થાય

સંયોજન એટલે બે ભાગીદારી પેઢી ભેગી થઈને કોઈ નવી પેઢી શરૂ કરે ત્યારે

5. પાઘડીના મૂલ્યાંકનની પદ્ધતિઓ (Methods of Goodwill Valuation)

પાઘડી એ અદૃશ્ય મિલકત હોવાથી તેનું મૂલ્ય નક્કી કરવાની ખાસ પદ્ધતિઓ છે. પાઘડીના મૂલ્યાંકનનો આધાર પેઢી કે ધંધાની નફો કમાવવાની ક્ષમતા પર રહેલો છે. પેઢી કે ધંધાની ભવિષ્યમાં નફો કમાવવાની ક્ષમતા એટલે કે ભવિષ્યમાં કેટલો નફો જળવાઈ રહેશે તેના પર રહેલો છે. જોકે ભવિષ્યમાં જળવાઈ રહે તેવો નફો નક્કી કરતી વખતે આધાર તરીકે પાછલાં વર્ષોનો નફો લેવામાં આવે છે. પાઘડીનું મૂલ્ય નક્કી કરવા માટે જુદી જુદી પદ્ધતિઓ છે. સામાન્ય રીતે પાઘડીના મૂલ્યાંકન માટે નીચેની જુદી જુદી પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે :

- (1) સરેરાશ નફાની પદ્ધતિ
- (2) ભારિત સરેરાશ નફાની પદ્ધતિ
- (3) અધિક નફાની પદ્ધતિ
- (4) નફાના મૂડીકરણની પદ્ધતિ

(1) **સરેરાશ નફાની પદ્ધતિ (Average Profit Method) :** આ પદ્ધતિમાં પાછલાં અમુક વર્ષોના નફાની સરેરાશ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે. આ સરેરાશને નક્કી થયેલાં વર્ષો સાથે ગુણાકાર કરીને પાઘડીની કિંમત (મૂલ્ય) નક્કી કરવામાં આવે

છે. અહીંયા એવી ધારણા કરવામાં આવે છે કે આટલો નફો કમાતા અમુક વર્ષ લાગશે. આથી ધંધો ખરીદનાર સરેરાશ નફાના અમુક વર્ષ જેટલી પાઘડીનું મૂલ્ય ચૂકવવા તૈયાર થાય છે. સામાન્ય રીતે સરેરાશ નફો કમાતા જેટલો સમય લાગતો હોય તેટલા સમયના વર્ષ અને સરેરાશ નફાના ગુણાકારને પાઘડી તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. સરેરાશ નફા અને પાઘડીની ગણતરીનું સૂત્ર નીચે મુજબ છે :

$$(1) \text{ સરેરાશ નફો} = \frac{\text{આપેલ વર્ષોનો કુલ નફો}}{\text{વર્ષોની સંખ્યા}}$$

$$(2) \text{ પાઘડી} = \text{સરેરાશ નફો} \times \text{ખરીદીનાં વર્ષો (નક્કી કરેલાં વર્ષો)}$$

દા.ત., છેલ્લાં 5 વર્ષનો સરેરાશ નફો ₹ 1,20,000 છે. નવો ધંધો શરૂ કરનારને વાર્ષિક ₹ 1,20,000 નફો કમાવવા માટે 3 વર્ષ લાગતા હોય તો આ પદ્ધતિમાં પાઘડી ₹ 1,20,000 × 3 = 3,60,000 કહેવાય. આમ નવો ધંધો ખરીદનારને જે નફો ત્રણ વર્ષ પછી મળવાનો હોય તે નફો આજથી મળવાનું શરૂ થઈ જાય છે.

ઉદાહરણ 1 : નીચેની માહિતી પરથી નિલેશ અને નિકુંજની ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીની કિંમત પેઢીનાં છેલ્લાં 5 વર્ષના સરેરાશ નફાની 3 વર્ષની ખરીદીના આધારે ગણવાની છે. છેલ્લાં 5 વર્ષના નફાની માહિતી નીચે મુજબ છે :

વર્ષ	નફો (₹)
2011-12	2,00,000
2012-13	2,10,000
2013-14	1,90,000
2014-15	2,15,000
2015-16	2,20,000

જવાબ :

વર્ષ	નફો (₹)
2011-12	2,00,000
2012-13	2,10,000
2013-14	1,90,000
2014-15	2,15,000
2015-16	2,20,000
કુલ	10,35,000

$$\begin{aligned} \text{સરેરાશ નફો} &= \frac{\text{કુલ નફો}}{\text{વર્ષોની સંખ્યા}} \\ &= \frac{10,35,000}{5} \end{aligned}$$

$$\text{સરેરાશ નફો} = ₹ 2,07,000$$

$$\begin{aligned} \text{પાઘડી} &= \text{સરેરાશ નફો} \times \text{ખરીદીનાં વર્ષોની સંખ્યા} \\ &= ₹ 2,07,000 \times 3 \end{aligned}$$

$$\text{પાઘડી} = ₹ 6,21,000$$

ઉદાહરણ 2 : હસુ અને વાસુ એક ભાગીદારી પેઢીના ભાગીદારો છે. તેઓ 2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચે છે. તેને બદલીને 1:1 કરવા માંગે છે. તેથી પાઘડીનું મૂલ્યાંકન કરવાનું નક્કી કર્યું છે. નીચેની માહિતી પરથી ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્ય નક્કી કરો. ભાગીદારી કરાર મુજબ પાઘડીની રકમ છેલ્લાં 4 વર્ષના સરેરાશ નફાની 5 વર્ષની ખરીદીને આધારે નક્કી કરવાની છે.

વર્ષ	નફો/ખોટ (₹ માં)
2012-13	1,00,000
2013-14	1,20,000
2014-15	(40,000)
2015-16	60,000

જવાબ : અહીંયા 2014-15ના વર્ષમાં ખોટ થયેલ છે. સરેરાશ નફાની ગણતરી કરતી વખતે આ ખોટ પણ ધ્યાનમાં લેવી પડે છે.

નોંધ : ()માં દર્શાવેલ રકમ ‘-’ એટલે કે ખોટ દર્શાવે છે. હિસાબોમાં જ્યારે પણ ()માં રકમ દર્શાવાય ત્યારે ‘-’ કહેવાય.

વર્ષ	નફો (₹)
2012-13	1,00,000
2013-14	1,20,000
2014-15	(40,000)
2015-16	60,000
કુલ	2,40,000

$$\begin{aligned}\text{સરેરાશ નફો} &= \frac{\text{કુલ નફો}}{\text{વર્ષોની સંખ્યા}} \\ &= \frac{2,40,000}{4}\end{aligned}$$

$$\text{સરેરાશ નફો} = ₹ 60,000$$

$$\begin{aligned}\text{પાઘડી} &= \text{સરેરાશ નફો} \times \text{ખરીદીનાં વર્ષોની સંખ્યા} \\ &= ₹ 60,000 \times 5\end{aligned}$$

$$\text{પાઘડી} = ₹ 3,00,000$$

સાદી સરેરાશ પદ્ધતિમાં પાઘડીની ગણતરીમાં એવી ધારણા કરવામાં આવે છે કે નજીકના ભવિષ્યમાં નફામાં સમગ્ર રીતે કોઈ ફેરફાર થશે નહિ. આ પદ્ધતિમાં નફાના વધતા કે ઘટતા વલણને ધ્યાનમાં લેવામાં આવતું નથી. આ ઉપરાંત ધંધામાં રોકાયેલી મૂડીને પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવતી નથી. આ ખામીઓ દૂર કરવા માટે જુદી જુદી અન્ય પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

(2) ભારિત સરેરાશ નફાની પદ્ધતિ (Weighted Average Profit Method) : આપણે અગાઉ જોયું કે સાદી સરેરાશ પદ્ધતિમાં નફાના વલણને ધ્યાનમાં લેવામાં આવતું નથી. ઘણી વખત નફામાં સતત વધારાનું વલણ જોવા મળે છે. આવા સંજોગોમાં નજીકનાં વર્ષોના નફાને વધુ અને તે પહેલાના નફાને ઓછો ભાર. સામાન્ય રીતે 1, 2, 3, 4,... એમ જુદા જુદા વર્ષના નફાને ભાર આપવામાં આવે છે. જુદા જુદા વર્ષોના નફાને ભાર આપીને સરેરાશ કાઢવામાં આવતી હોવાથી ભારિત સરેરાશ નફા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. ભારિત સરેરાશ નફાને આધારે પાઘડીની ગણતરી ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિ કહેવાય.

જો દાખલામાં સ્પષ્ટ સૂચના આપેલ હોય કે ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિ મુજબ ગણતરી કરો ત્યારે અથવા દર વર્ષે નફો વધતો કે ઘટતો હોય તો ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિ મુજબ પાઘડીની ગણતરી કરવી.

આ પદ્ધતિમાં પાઘડીની ગણતરી પાન નંબર 93 પર દર્શાવ્યા મુજબ કરવી :

Step No. 1 : કોષ્ટક બનાવવું.

ભારિત સરેરાશ નફાની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

વર્ષ	નફો (₹)	ભાર	પેદાશ (ભારિત નફો)
(1)	(2)	(3)	(4)
2012-13	✓	1	✓
2013-14	✓	2	✓
2014-15	✓	3	✓
2015-16	✓	4	✓
		10	✓

↑ ↑
કુલ ભાર કુલ ભારિત નફો (પેદાશ)/ભારિત નફો

Step No. 2 : ભારિત સરેરાશ નફો = $\frac{\text{કુલ ભારિત નફો}}{\text{કુલ ભાર}}$

Step No. 3 : પાઘડી = ભારિત સરેરાશ નફો × ખરીદીનાં વર્ષોની સંખ્યા

નોંધ : પાઘડીની ગણતરી માટે સરેરાશ કે ભારિત સરેરાશ અંગેનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ કરવો.

ઉદાહરણ 3 : નીચેની માહિતી પરથી ભારિત સરેરાશ નફાની રકમ શોધો.

વર્ષ	નફો (₹)
2013-14	40,000
2014-15	50,000
2015-16	60,000
2016-17	70,000

જવાબ : આ ઉદાહરણમાં દર વર્ષે નફો વધે છે એટલે કે નફામાં વધારાનું વલણ જોવા મળે છે. ભવિષ્યમાં પણ નફામાં વધારો થશે તેવું અનુમાન કરી શકાય. આવા સંજોગોમાં પાઘડીના મૂલ્યાંકન માટે ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિનો ઉપયોગ વધુ યોગ્ય ગણાય. અહીંયા નજીકના વર્ષ(2016-17)ને સૌથી વધુ ભાર આપવામાં આવે છે અને આ વર્ષમાં જ સૌથી વધુ નફો છે. પાછલાં વર્ષોના નફાને ક્રમશઃ ઓછો ભાર આપવામાં આવે છે.

એટલે કે 2013-14ના વર્ષને 1 ભાર, 2014-15ના વર્ષને 2 ભાર, 2015-16ના વર્ષને 3 ભાર અને 2016-17ના વર્ષના 4 ભાર આપવામાં આવશે.

Step No. 1 : કોષ્ટક બનાવવું.

ભારિત સરેરાશ નફાની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

વર્ષ	નફો (₹)	ભાર	પેદાશ (ભારિત નફો)
(1)	(2)	(3)	(4)
2013-14	40,000	1	40,000
2014-15	50,000	2	1,00,000
2015-16	60,000	3	1,80,000
2016-17	70,000	4	2,80,000
	કુલ	10	6,00,000

$$\text{Step No. 2 : ભારિત સરેરાશ નફો} = \frac{\text{કુલ ભારિત નફો}}{\text{કુલ ભાર}}$$

$$= \frac{6,00,000}{10}$$

$$\text{ભારિત સરેરાશ નફો} = 60,000$$

ઉદાહરણ 4 : નીચેની માહિતી પરથી મીના અને ભદ્રેશની ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીની કિંમત છેલ્લાં પાંચ વર્ષના ભારિત સરેરાશની ત્રણ વર્ષની ખરીદીને આધારે કરો.

વર્ષ	નફો (₹)
2012-13	80,000
2013-14	1,20,000
2014-15	1,40,000
2015-16	1,60,000
2016-17	1,70,000

જવાબ : અહીંયા છેલ્લાં 5 વર્ષ દરમિયાન નફો સતત વધી રહ્યો છે. આથી ભારિત સરેરાશ મુજબ પાઘડીની ગણતરી (મૂલ્યાંકન) કરવી હિતાવહ કહેવાય. જોકે દાખલામાં સ્પષ્ટ આપેલ જ છે કે ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિ મુજબ પાઘડીનું મૂલ્યાંકન કરો.

Step No. 1 : કોષ્ટક બનાવવું.

ભારિત સરેરાશ નફાની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

વર્ષ	નફો (₹)	ભાર	પેદાશ (ભારિત નફો)
(1)	(2)	(3)	(4)
2012-13	80,000	1	80,000
2013-14	1,20,000	2	2,40,000
2014-15	1,40,000	3	4,20,000
2015-16	1,60,000	4	6,40,000
2016-17	1,70,000	5	8,50,000
	કુલ	15	22,30,000

$$\text{Step No. 2 : ભારિત સરેરાશ નફો} = \frac{\text{કુલ ભારિત નફો}}{\text{કુલ ભાર}}$$

$$= \frac{22,30,000}{15}$$

$$\text{ભારિત સરેરાશ નફો} = 1,48,666.67$$

$$= ₹ 1,48,667$$

$$\text{Step No. 3 : પાઘડી} = \text{ભારિત સરેરાશ નફો} \times \text{ખરીદીનાં વર્ષોની સંખ્યા}$$

$$= 1,48,667 \times 3$$

$$\text{પાઘડી} = ₹ 4,46,001$$

(3) અધિક નફાની પદ્ધતિ (Super Profit Method) : આ પદ્ધતિમાં ધંધા દ્વારા રોકાયેલ મૂડી, અપેક્ષિત વળતરનો દર, અપેક્ષિત નફો, સરેરાશ નફો જેવી બાબતોનો ઉપયોગ કરીને અધિક નફો શોધવામાં આવે છે. અધિક નફો એ ધંધાનો સરેરાશ નફાનો અપેક્ષિત નફા પરનો વધારો દર્શાવે છે. એટલે જ્યારે ધંધો અપેક્ષિત નફા કરતાં વધુ નફો કમાતો હોય તો

જેટલો નફો ધંધા દ્વારા વધુ કમાવવામાં આવતો હોય તેને અધિક નફો કહેવામાં આવે છે. આ અધિક નફાના આધારે પાઘડીનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે.

$$(1) \text{ રોકાયેલ મૂડી} = \begin{array}{r} \text{કુલ મિલકતો} \quad \checkmark \\ - \text{કુલ બાલ્ય દેવા} \quad \checkmark \\ \hline \quad \quad \quad \checkmark \end{array}$$

(2) અપેક્ષિત વળતરનો દર (દાખલામાં આપેલ હોય છે.)

$$(3) \text{ અપેક્ષિત નફો} = \frac{\text{રોકાયેલી મૂડી} \times \text{અપેક્ષિત વળતરનો દર}}{100}$$

(4) સરેરાશ નફો = (હવાલાઓ પછીનો)

(5) અધિક નફો = સરેરાશ નફો - અપેક્ષિત નફો

(6) પાઘડી = અધિક નફો \times વર્ષોની સંખ્યા

નોંધ : રોકાયેલ મૂડીને ચોખ્ખી મિલકતો પણ કહેવામાં આવે છે.

ઉદાહરણ 5 : પ્રતિભા અને પુષ્પા એક ભાગીદારી પેઢીના ભાગીદારો છે. તેઓ પોતાના નફા-નુકસાનની વહેંચણીનું પ્રમાણ જે 3:2 હતું તે બદલીને 1:1 કરવા માંગે છે. તેથી ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન કરવાનું નક્કી કર્યું છે.

ભાગીદારી પેઢીના નફા અંગેની તથા અન્ય માહિતીના આધારે ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીની કિંમત અધિક નફાની ત્રણ વર્ષની ખરીદીને આધારે નક્કી કરો.

મિલકતો ₹ 12,00,000

દેવા ₹ 4,00,000

અપેક્ષિત વળતરનો દર 10 %

ખરેખર નફો

વર્ષ	નફો (₹)
2014-15	1,30,000
2015-16	1,10,000
2016-17	1,20,000

જવાબ :

પાઘડીની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

સ્ટેપ નં.	વિગત	રકમ (₹)
(1)	રોકાયેલી મૂડી : કુલ મિલકતો = 12,00,000 - કુલ દેવાં 4,00,000 ચોખ્ખી મિલકતો/રોકાયેલી મૂડી 8,00,000	8,00,000
(2)	અપેક્ષિત વળતરનો દર	10 %
(3)	અપેક્ષિત નફો = રોકાયેલી મૂડી \times અપેક્ષિત વળતરનો દર = 8,00,000 \times 10 %	80,000
(4)	સરેરાશ નફો : વર્ષ નફો (₹) 2014-15 1,30,000 2015-16 1,10,000 2016-17 1,20,000 3,60,000	1,20,000

	$\text{સરેરાશ નફો} = \frac{\text{કુલ નફો}}{\text{વર્ષની સંખ્યા}}$ $= \frac{3,60,000}{3}$ $\text{સરેરાશ નફો} = 1,20,000$	
(5)	$\text{અધિક નફો} = \text{સરેરાશ નફો} - \text{અપેક્ષિત નફો}$ $= 1,20,000 - 80,000$ $= 40,000$	40,000
(6)	$\text{પાઘડી} = \text{અધિક નફો} \times \text{ખરીદીનાં વર્ષોની સંખ્યા}$ $= 40,000 \times 3$ $\text{પાઘડી} = ₹ 1,20,000$	1,20,000

ઉદાહરણ 6 : પૂજા અને પ્રાર્થનાની પેઢીની મૂડી ₹ 8,00,000 છે અને અપેક્ષિત વળતરનો દર 12 % છે. છેલ્લાં ત્રણ વર્ષનો નફો અનુક્રમે ₹ 1,00,000, ₹ 1,40,000 અને ₹ 90,000 છે. પાઘડીનું મૂલ્ય છેલ્લાં ત્રણ વર્ષના સરેરાશ અધિક નફાના 2 વર્ષની ખરીદીને આધારે નક્કી કરવાનું છે.

જવાબ :

પાઘડીની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

સ્ટેપ નં.	વિગત	રકમ (₹)										
(1)	રોકાયેલી મૂડી :	8,00,000										
(2)	અપેક્ષિત વળતરનો દર (બજારમાં વ્યાજનો દર)	12 %										
(3)	અપેક્ષિત નફો = રોકાયેલી મૂડી × અપેક્ષિત વળતરનો દર = 8,00,000 × 12 %	96,000										
(4)	સરેરાશ નફો : <table><tr><td>વર્ષ</td><td>નફો (₹)</td></tr><tr><td>1</td><td>1,00,000</td></tr><tr><td>2</td><td>1,40,000</td></tr><tr><td>3</td><td>90,000</td></tr><tr><td></td><td><u>3,30,000</u></td></tr></table> સરેરાશ નફો = $\frac{\text{કુલ નફો}}{\text{વર્ષની સંખ્યા}}$ = $\frac{3,30,000}{3}$ સરેરાશ નફો = 1,10,000	વર્ષ	નફો (₹)	1	1,00,000	2	1,40,000	3	90,000		<u>3,30,000</u>	1,10,000
વર્ષ	નફો (₹)											
1	1,00,000											
2	1,40,000											
3	90,000											
	<u>3,30,000</u>											
(5)	અધિક નફો = સરેરાશ નફો – અપેક્ષિત નફો = 1,10,000 – 96,000 = ₹ 14,000	14,000										
(6)	પાઘડી = અધિક નફો × ખરીદીનાં વર્ષોની સંખ્યા = 14,000 × 2 પાઘડી = ₹ 28,000	28,000										

(4) નફાના મૂડીકરણની પદ્ધતિ (Capitalization of Profit Method) : આ પદ્ધતિમાં ધંધાનો સરેરાશ નફો શોધીને તેને ધંધાના સામાન્ય/અપેક્ષિત વળતરના દરના ધોરણે તેની મૂડીકૃત કિંમત નક્કી કરવામાં આવે છે. આ રીતે જે નફો મળે તેને મૂડીકૃત નફો કહેવામાં આવે છે. આમ, મૂડીકૃત નફો એટલે અપેક્ષિત વળતરના દરના આધારે સરેરાશ નફાની મૂડીકૃત કિંમત.

$$\text{મૂડીકૃત નફો} = \frac{\text{સરેરાશ નફો}}{\text{અપેક્ષિત વળતરનો દર}} \times 100 \quad \text{અથવા} \quad = \frac{\text{સરેરાશ નફો}}{\text{અપેક્ષિત વળતરનો દર \%}}$$

દા.ત., ધંધાનો સરેરાશ નફો ₹ 90,000 છે અને અપેક્ષિત વળતરનો દર 10 % છે. મૂડીકૃત નફાની રકમ નીચે મુજબ શોધાશે.

$$\begin{aligned} \text{મૂડીકૃત નફો} &= \frac{\text{સરેરાશ નફો}}{\text{અપેક્ષિત વળતરનો દર}} \times 100 \\ &= \frac{90,000}{10} \times 100 \end{aligned}$$

$$\text{મૂડીકૃત નફો} = 9,00,000$$

મૂડીકૃત નફાને ધંધામાં રોકાયેલી મૂડી સાથે સરખાવવામાં આવે છે. જો મૂડીકૃત નફાની રકમ, રોકાયેલી મૂડી કરતાં વધારે હોય તો તફાવતની રકમને ‘પાઘડી’ કહેવામાં આવે છે. જો મૂડીકૃત નફાની રકમ રોકાયેલી મૂડી જેટલી જ કે તેથી ઓછી હોય તો, ધંધાને પાઘડી નથી તેમ કહી શકાય.

$$\text{પાઘડી} = \text{મૂડીકૃત નફો} - \text{રોકાયેલી મૂડી}$$

દા.ત., રોકાયેલી મૂડી ₹ 7,00,000 છે અને મૂડીકૃત નફો ₹ 9,00,000 છે, તો પાઘડી ₹ 2,00,000 કહેવાય.

$$\text{પાઘડી} = \text{મૂડીકૃત નફો} - \text{રોકાયેલી મૂડી}$$

$$\text{પાઘડી} = 9,00,000 - 7,00,000$$

$$\text{પાઘડી} = ₹ 2,00,000$$

આ સમજૂતી પરીક્ષા માટે અપેક્ષિત નથી.

મૂડીકૃત નફો એટલે અપેક્ષિત વળતરનાં આધારે સરેરાશ નફો કમાવવા કેટલી ચોખ્ખી મિલકતો (રોકાયેલ મૂડીની) જરૂરી છે તે દર્શાવે છે. આ પ્રશ્નમાં 10 % અપેક્ષિત વળતરનો દર છે અને સરેરાશ નફો ₹ 90,000 છે. તેથી 10 % ના આધારે ₹ 90,000 કમાવવા હોય તો ઓછામાં ઓછી ચોખ્ખી મિલકતો (રોકાયેલ મૂડી) ₹ 9,00,000ની જોઈએ. પણ ₹ 7,00,000ની ચોખ્ખી મિલકતો (રોકાયેલ મૂડી) છે. તેથી ₹ 7,00,000નાં 10 % લેખે ₹ 70,000 નફો મળવો જોઈએ.

$$₹ 90,000 \times \frac{100}{10} = ₹ 9,00,000 \text{ મિલકતો હોવી જોઈએ.}$$

$$- ₹ 70,000 \times \frac{100}{10} = ₹ 7,00,000 \text{ની મિલકતો છે.}$$

$$₹ 20,000 \times \frac{100}{10} = ₹ 2,00,000 \text{ તફાવતની મિલકત પાઘડી છે.}$$

(અ) જો રોકાયેલી મૂડી ₹ 9,00,000 હોય, તો

$$\text{પાઘડી} = \text{મૂડીકૃત નફો} - \text{રોકાયેલી મૂડી}$$

$$\text{પાઘડી} = 9,00,000 - 9,00,000$$

$$\text{પાઘડી} = 0$$

(બ) જો રોકાયેલી મૂડી ₹ 10,00,000 હોય, તો

$$\text{પાઘડી} = \text{મૂડીકૃત નફો} - \text{રોકાયેલી મૂડી}$$

$$\text{પાઘડી} = 9,00,000 - 10,00,000$$

$$\text{પાઘડી} = -1,00,000$$

ઉપરોક્ત (અ) અને (બ)માં પાઘડી નથી તેમ કહેવાય. બીજા કિસ્સામાં રોકાયેલી મૂડી અને મૂડીકૃત નફો બંને સરખા છે જ્યારે છેલ્લા કિસ્સામાં મૂડીકૃત નફા કરતાં રોકાયેલી મૂડી વધારે હોવાથી પાઘડી નથી.

ટૂંકમાં નફાના મૂડીકરણની પદ્ધતિ મુજબ પાઘડીનું મૂલ્ય નક્કી કરવા માટે નીચેના ક્રમમાં ગણતરી થશે.

પાઘડીની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

સ્ટેપ નં.	વિગત	રકમ (₹)
(1)	રોકાયેલી મૂડી : કુલ મિલકતો = ✓ - કુલ દેવાં ✓ ચોખ્ખી મિલકતો/રોકાયેલી મૂડી ✓	✓
(2)	અપેક્ષિત વળતરનો દર	✓
(3)	સરેરાશ નફો	✓
(4)	મૂડીકૃત નફો = $\frac{\text{સરેરાશ નફો}}{\text{અપેક્ષિત વળતરનો દર}} \times 100$	✓
(5)	પાઘડી = મૂડીકૃત નફો - રોકાયેલી મૂડી	✓

નોંધ : સ્ટેપ નં. 5માં પાઘડીનો જવાબ '0' (શૂન્ય) આવે કે ઋણમાં આવે તો તે ધંધામાં પાઘડી નથી તેમ કહેવાય.

ઉદાહરણ 7 : નીચેની માહિતી પરથી મનોજ અને હરીશની ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીની કિંમત ભારિત સરેરાશ નફાને મૂડીકૃત કરવાની પદ્ધતિ અનુસાર નક્કી કરો.

વર્ષ	નફો (₹)
2012-13	90,000
2013-14	1,00,000
2014-15	1,10,000
2015-16	1,30,000
2016-17	1,50,000

વધારાની માહિતી : (1) ધંધાની મિલકતો ₹ 13,40,000 (2) ધંધાના દેવા ₹ 3,40,000 (3) ધંધાનો સામાન્ય અપેક્ષિત વળતરનો દર 10 % છે.

જવાબ :

પાઘડીની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

સ્ટેપ નં.	વિગત	રકમ (₹)
(1)	રોકાયેલી મૂડી : મિલકતો = 13,40,000 - દેવાં 3,40,000 ચોખ્ખી મિલકતો/રોકાયેલી મૂડી 10,00,000	10,00,000
(2)	અપેક્ષિત વળતરનો દર	10 %
(3)	ભારિત સરેરાશ નફો (નોંધ નં. 1 મુજબ)	1,26,000
(4)	મૂડીકૃત નફો = $\frac{\text{સરેરાશ નફો}}{\text{અપેક્ષિત વળતરનો દર}} \times 100$ $= \frac{1,26,000}{10} \times 100 = 12,60,000$	12,60,000

(5)	<p>પાઘડી = મૂડીકૃત નફો — રોકાયેલી મૂડી</p> <p>= 12,60,000 — 10,00,000</p> <p>પાઘડી = ₹ 2,60,000</p>	2,60,000
-----	---	----------

નોંધ નં. 1 : ભારિત સરેરાશ નફાની ગણતરી

આ દાખલામાં છેલ્લાં 5 વર્ષથી નફામાં સતત વધારો થઈ રહ્યો છે. આથી ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિ મુજબ સરેરાશ નફાની ગણતરી થશે.

ભારિત સરેરાશ નફાની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

વર્ષ	નફો (₹)	ભાર	ભારિત નફો (₹)
(1)	(2)	(3)	(4) (2 × 3)
2012-13	90,000	1	90,000
2013-14	1,00,000	2	2,00,000
2014-15	1,10,000	3	3,30,000
2015-16	1,30,000	4	5,20,000
2016-17	1,50,000	5	7,50,000
	કુલ	15	18,90,000

$$\text{ભારિત સરેરાશ નફો} = \frac{\text{કુલ ભારિત નફો}}{\text{કુલ ભાર}}$$

$$= \frac{18,90,000}{15}$$

$$\text{ભારિત સરેરાશ નફો} = ₹ 1,26,000$$

અધિક નફાના મૂડીકરણની પદ્ધતિ : અધિક નફાને સીધો જ મૂડીકૃત કરીને પાઘડીનું મૂલ્ય નક્કી કરી શકાય છે. આ પદ્ધતિમાં સરેરાશ નફાને મૂડીકૃત કરવાની જરૂર નથી. આ પદ્ધતિ મુજબ પાઘડીનું મૂલ્ય નક્કી કરવા માટે નીચે મુજબની ગણતરી કરવી પડે.

પાઘડીની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

સ્ટેપ નં.	વિગત	રકમ (₹)
(1)	<p>રોકાયેલી મૂડી :</p> <p>કુલ મિલકતો = ✓</p> <p>— કુલ દેવાં ✓</p> <p>રોકાયેલી મૂડી ✓</p>	✓
(2)	અપેક્ષિત વળતરનો દર	✓
(3)	અપેક્ષિત નફો = રોકાયેલી મૂડી × અપેક્ષિત વળતરનો દર	✓
(4)	સરેરાશ નફો	✓
(5)	અધિક નફો (સરેરાશ નફો — અપેક્ષિત નફો)	✓
(6)	<p>પાઘડી = $\frac{\text{અધિક નફો}}{\text{અપેક્ષિત વળતરનો દર}} \times 100$</p>	✓

નોંધ : જો અધિક નફો ‘શૂન્ય’ હોય અથવા ઋણ (—)માં હોય તો ધંધાની પાઘડી નથી તેમ કહેવાય.

ઉદાહરણ 8 : વિરાટ અને અનુશકાની ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીની કિંમત અધિક નફાને મૂડીકૃત કરવાની પદ્ધતિ અનુસાર નક્કી કરો.

- (1) રોકાયેલી મૂડી = 7,80,000
- (2) અપેક્ષિત વળતરનો દર = 12 %
- (3) છેલ્લાં 5 વર્ષનો નફો

વર્ષ	નફો (₹)
2012-13	2,00,000
2013-14	2,70,000
2014-15	2,40,000
2015-16	2,50,000
2016-17	2,30,000

જવાબ :

પાઘડીની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

સ્ટેપ નં.	વિગત	રકમ (₹)																
(1)	રોકાયેલી મૂડી :	7,80,000																
(2)	અપેક્ષિત વળતરનો દર	12 %																
(3)	અપેક્ષિત નફો = રોકાયેલી મૂડી × અપેક્ષિત વળતરનો દર = 7,80,000 × 12 % = 93,600	93,600																
(4)	સરેરાશ નફો :	2,38,000																
	<table><tr><th>વર્ષ</th><th>નફો (₹)</th></tr><tr><td>2012-13</td><td>2,00,000</td></tr><tr><td>2013-14</td><td>2,70,000</td></tr><tr><td>2014-15</td><td>2,40,000</td></tr><tr><td>2015-16</td><td>2,50,000</td></tr><tr><td>2016-17</td><td>2,30,000</td></tr><tr><td></td><td><hr/></td></tr><tr><td></td><td>11,90,000</td></tr></table>	વર્ષ	નફો (₹)	2012-13	2,00,000	2013-14	2,70,000	2014-15	2,40,000	2015-16	2,50,000	2016-17	2,30,000		<hr/>		11,90,000	
વર્ષ	નફો (₹)																	
2012-13	2,00,000																	
2013-14	2,70,000																	
2014-15	2,40,000																	
2015-16	2,50,000																	
2016-17	2,30,000																	
	<hr/>																	
	11,90,000																	
	સરેરાશ નફો = $\frac{\text{કુલ નફો}}{\text{વર્ષની સંખ્યા}} = \frac{11,90,000}{5} = 2,38,000$																	
(5)	અધિક નફો = સરેરાશ નફો - અપેક્ષિત નફો = 2,38,000 - 93,600 = 1,44,400	1,44,400																
(6)	પાઘડી = $\frac{\text{અધિક નફો}}{\text{અપેક્ષિત વળતરનો દર}} = \frac{1,44,400}{12 \%} = 12,03,333.33$ પાઘડી = 12,03,333	12,03,333																

વિશિષ્ટ ઉદાહરણ :

ઉદાહરણ 9 : હરપાલ, રાજેશ અને જયેશની પેઢીની માહિતી નીચે મુજબ છે :

- (1) ધંધાની મિલકતો : ₹ 10,00,000
- (2) ધંધાનાં દેવાં : ₹ 2,00,000
- (3) અપેક્ષિત વળતરનો દર : 10 %
- (4) પેઢીનો છેલ્લાં પાંચ વર્ષનો નફો નીચે મુજબ છે :

વર્ષ	નફો (₹)
2012-13	90,000
2013-14	1,10,000
2014-15	1,20,000
2015-16	1,30,000
2016-17	1,40,000

ઉપરોક્ત માહિતી પરથી નીચેની પદ્ધતિ અનુસાર પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્ય નક્કી કરો.

- (1) પેઢીની પાઘડી છેલ્લાં પાંચ વર્ષના સરેરાશ નફા જેટલી ગણવી
- (2) સરેરાશ નફાના 3 વર્ષની ખરીદીને આધારે
- (3) ભારિત સરેરાશ નફાની 2 વર્ષની ખરીદીને આધારે
- (4) અધિક નફાની 4 વર્ષની ખરીદીને આધારે (ભારિત સરેરાશનાં આધારે)
- (5) મૂડીકૃત નફાની પદ્ધતિ મુજબ (ભારિત સરેરાશનાં આધારે)
- (6) અધિક નફાને મૂડીકરણની પદ્ધતિ મુજબ (ભારિત સરેરાશનાં આધારે)

જવાબ :

- (1) છેલ્લાં પાંચ વર્ષના સરેરાશ નફાની રીત મુજબ :

પાઘડી :

વર્ષ	નફો (₹)
2012-13	90,000
2013-14	1,10,000
2014-15	1,20,000
2015-16	1,30,000
2016-17	1,40,000
	5,90,000

$$\begin{aligned} \text{સરેરાશ નફો} &= \frac{\text{કુલ નફો}}{\text{વર્ષની સંખ્યા}} \\ &= \frac{5,90,000}{5} \end{aligned}$$

$$\text{સરેરાશ નફો} = 1,18,000$$

$$\text{પાઘડી} = \text{સરેરાશ નફો}$$

$$\therefore \text{પાઘડી} = 1,18,000$$

- (2) સરેરાશ નફાના 3 વર્ષની ખરીદી જેટલી પાઘડી :

$$\text{સરેરાશ નફો} = 1,18,000 [5,90,000 / 5]$$

(અગાઉની ગણતરી મુજબ)

$$\begin{aligned}\text{પાઘડી} &= \text{સરેરાશ નફો} \times \text{ખરીદીનાં વર્ષોની સંખ્યા} \\ &= 1,18,000 \times 3\end{aligned}$$

$$\text{પાઘડી} = 3,54,000$$

(3) ભારિત સરેરાશ નફાની પદ્ધતિ મુજબ પાઘડી :

ભારિત સરેરાશ નફાની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

વર્ષ	નફો (₹)	ભાર	ભારિત નફો (₹)
(1)	(2)	(3)	(4) (2 × 3)
2012-13	90,000	1	90,000
2013-14	1,10,000	2	2,20,000
2014-15	1,20,000	3	3,60,000
2015-16	1,30,000	4	5,20,000
2016-17	1,40,000	5	7,00,000
	કુલ	15	18,90,000

$$\begin{aligned}\text{ભારિત સરેરાશ નફો} &= \frac{\text{કુલ ભારિત નફો}}{\text{કુલ ભાર}} \\ &= \frac{18,90,000}{15}\end{aligned}$$

$$\text{ભારિત સરેરાશ નફો} = ₹ 1,26,000$$

$$\begin{aligned}\text{પાઘડી} &= \text{ભારિત સરેરાશ નફો} \times \text{ખરીદીનાં વર્ષોની સંખ્યા} \\ &= 1,26,000 \times 2\end{aligned}$$

$$\text{પાઘડી} = 2,52,000$$

(4) અધિક નફાની 4 વર્ષની ખરીદીને આધારે :

પાઘડીની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

સ્ટેપ નં.	વિગત	રકમ (₹)
(1)	રોકાયેલી મૂડી : કુલ મિલકતો 10,00,000 — કુલ દેવાં 2,00,000 રોકાયેલી મૂડી 8,00,000	8,00,000
(2)	અપેક્ષિત વળતરનો દર	10 %
(3)	અપેક્ષિત નફો = રોકાયેલી મૂડી × અપેક્ષિત વળતરનો દર = 8,00,000 × 10 % = 80,000	80,000
(4)	સરેરાશ નફો : (ભારિત સરેરાશ નફો) નોંધ : અગાઉની પદ્ધતિ મુજબ ભારિત સરેરાશ નફો ₹ 1,26,000 અહીંયા પણ ગણાશે.	1,26,000
(5)	અધિક નફો = સરેરાશ નફો — અપેક્ષિત નફો = 1,26,000 — 80,000 = 46,000	46,000

(6)	<p>પાઘડી = અધિક નફો × ખરીદીનાં વર્ષની સંખ્યા</p> <p>= 46,000 × 4</p> <p>પાઘડી = ₹ 1,84,000</p>	1,84,000
-----	--	----------

(5) મૂડીકૃત નફાની પદ્ધતિ :

પાઘડીની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

સ્ટેપ નં.	વિગત	રકમ (₹)
(1)	રોકાયેલી મૂડી : કુલ મિલકતો 10,00,000 — કુલ દેવાં 2,00,000 રોકાયેલી મૂડી 8,00,000	8,00,000
(2)	અપેક્ષિત વળતરનો દર	10 %
(3)	સરેરાશ નફો (ભારિત સરેરાશ) (અગાઉની પદ્ધતિ મુજબ)	1,26,000
(4)	$\text{મૂડીકૃત નફો} = \frac{\text{સરેરાશ નફો}}{\text{અપેક્ષિત વળતરનો દર}} \times 100$ $= \frac{1,26,000}{10} \times 100 = \mathbf{12,60,000}$	12,60,000
(5)	પાઘડી = મૂડીકૃત નફો — રોકાયેલી મૂડી = 12,60,000 — 8,00,000 પાઘડી = ₹ 4,60,000	4,60,000

(6) અધિક નફાની મૂડીકરણની પદ્ધતિ :

પાઘડીની ગણતરી દર્શાવતું પત્રક

સ્ટેપ નં.	વિગત	રકમ (₹)
(1)	રોકાયેલી મૂડી : કુલ મિલકતો 10,00,000 - કુલ દેવાં 2,00,000 રોકાયેલી મૂડી 8,00,000	8,00,000
(2)	અપેક્ષિત વળતરનો દર	10 %
(3)	અપેક્ષિત નફો = રોકાયેલી મૂડી × અપેક્ષિત વળતરનો દર = 8,00,000 × 10 % = 80,000	80,000
(4)	સરેરાશ નફો (ભારિત સરેરાશ) (અગાઉની પદ્ધતિ મુજબ)	1,26,000
(5)	અધિક નફો = સરેરાશ નફો - અપેક્ષિત નફો = 1,26,000 - 80,000 = 46,000	46,000
(6)	પાઘડી = $\frac{\text{અધિક નફો}}{\text{અપેક્ષિત વળતરનો દર}} \times 100 = \frac{46,000}{10} \times 100$ પાઘડી = ₹ 4,60,000	4,60,000

નોંધ : (1) જ્યાં અધિક નફો શૂન્ય હોય અથવા ઋણ(—)માં આવે તો પાઘડીનું મૂલ્ય શૂન્ય કહેવાય, એટલે કે પાઘડી અસ્તિત્વમાં નથી તેમ કહેવાય. (2) જે ધંધામાં ખોટ હોય ત્યાં પણ પાઘડી નથી તેમ કહેવાય.

1. દરેક પ્રશ્ન માટે યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો :

- (1) પાઘડી એ કયા પ્રકારની મિલકત છે ?
 (અ) દશ્ય મિલકત (બ) અદશ્ય મિલકત
 (ક) ચાલુ મિલકત (ડ) અવાસ્તવિક મિલકત
- (2) પાઘડીનો આધાર કોના પર રહેલો છે ?
 (અ) ધંધાકીય એકમના કર્મચારીઓ પર (બ) ધંધાકીય એકમના સંચાલકો પર
 (ક) ધંધાકીય એકમની મિલકતો પર (ડ) ધંધાકીય એકમના ભવિષ્યમાં જળવાઈ રહે તેવા નફા પર
- (3) પાઘડી એ નું નાણાકીય મૂલ્ય છે.
 (અ) રોકાણો (બ) ધંધાકીય એકમની પ્રતિષ્ઠા
 (ક) કાયમી મિલકતો (ડ) હરીફાઈ
- (4) જ્યાં વ્યક્તિગત કૌશલ્ય મહત્ત્વનું હોય ત્યાં પાઘડી હોય છે.
 (અ) વધુ (બ) ઓછી
 (ક) શૂન્ય (ડ) ઋણ
- (5) જ્યારે પેઢીમાં દર વર્ષે નફો વધતો હોય ત્યારે કઈ પદ્ધતિ મુજબ પાઘડી માટે નફાની ગણતરી કરવી વધુ હિતાવહ છે ?
 (અ) સાદી સરેરાશ (બ) ભારિત સરેરાશ
 (ક) વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર (ડ) ચક્રવૃદ્ધિ દર
- (6) અપેક્ષિત નફો =
 (અ) રોકાયેલી મૂડી \times અપેક્ષિત વળતરનો દર
 (બ) સરેરાશ નફો \times અપેક્ષિત વળતરનો દર
 (ક) ભારિત સરેરાશ નફો \times અપેક્ષિત વળતરનો દર
 (ડ) મિલકતો \times અપેક્ષિત વળતરનો દર
- (7) અધિક નફો એટલે
 (અ) રોકાયેલી મૂડી - અપેક્ષિત નફો (બ) અપેક્ષિત નફો - રોકાયેલી મૂડી
 (ક) સરેરાશ નફો - અપેક્ષિત નફો (ડ) અપેક્ષિત નફો - સરેરાશ નફો

2. નીચેના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ આપો :

- (1) પાઘડી એટલે શું ?
- (2) પાઘડીનું પુનઃમૂલ્યાંકન એટલે શું ?
- (3) પાઘડી એ કેવા પ્રકારની મિલકત છે ?
- (4) પાઘડી પાકા સરવૈયામાં કયા મથાળા હેઠળ દર્શાવવામાં આવે છે ?
- (5) મૂડીકૃત નફો એટલે શું ?
- (6) અધિક નફો એટલે શું ?
- (7) સરેરાશ નફો એટલે શું ?
- (8) ભારિત સરેરાશ નફો એટલે શું ?

3. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

- (1) પાઘડીનો અર્થ આપી તેના મૂલ્યાંકનને અસર કરતાં પરિબળો સમજાવો.
- (2) પાઘડીનું સ્વરૂપ સમજાવો.
- (3) પાઘડીના મૂલ્યાંકન માટેની સાદી સરેરાશ નફાની રીત સમજાવો.

- (4) પાઘડીના મૂલ્યાંકન માટેની ભારિત સરેરાશ નફાની રીત સમજાવો.
 (5) પાઘડીના મૂલ્યાંકન માટેની અધિક નફાની રીત સમજાવો.
 (6) પાઘડીના મૂલ્યાંકન માટેની નફાને મૂડીકૃત કરવાની રીત સમજાવો.

4. નીચેની માહિતી પરથી ભાવેશ અને વિપુલની ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીની કિંમત છેલ્લાં 5 વર્ષના સરેરાશ નફાની 4 વર્ષની ખરીદીના આધારે ગણવાની છે. છેલ્લાં 5 વર્ષના નફાની માહિતી નીચે મુજબ છે :

વર્ષ	નફો (₹)
2011-12	1,00,000
2012-13	1,10,000
2013-14	1,80,000
2014-15	2,00,000
2015-16	1,50,000

5. મહેન્દ્ર અને પ્રવીણ એક ભાગીદારી પેઢીના 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ નફો-નુકસાન વહેંચણીનું પ્રમાણ બદલીને 1:1 કરવા માંગે છે. તેથી પાઘડીનું મૂલ્યાંકન કરવાનું નક્કી કર્યું. ભાગીદારી કરાર મુજબ પાઘડીની રકમ છેલ્લાં 4 વર્ષના સરેરાશ નફાની 5 વર્ષની ખરીદીને આધારે નક્કી કરવાની છે.

વર્ષ	નફો (₹)
2013-14	60,000
2014-15	80,000
2015-16	(20,000)
2016-17	30,000

6. નીચેની માહિતી પરથી ભારિત સરેરાશ નફાની રકમ શોધો :

વર્ષ	નફો (₹)
2013-14	60,000
2014-15	70,000
2015-16	90,000
2016-17	1,10,000

7. નીચેની માહિતી પરથી બાબુલાલ અને કાંતિલાલની ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીની કિંમત છેલ્લાં પાંચ વર્ષના ભારિત સરેરાશની ત્રણ વર્ષની ખરીદીને આધારે નક્કી કરો.

વર્ષ	નફો (₹)
2012-13	40,000
2013-14	60,000
2014-15	75,000
2015-16	90,000
2016-17	1,20,000

8. પુષ્પા, પ્રતિભા અને ભાવના એક ભાગીદારી પેઢીના ભાગીદારો છે. તેઓ પોતાનો નફો-નુકસાન 3:2:1ના પ્રમાણમાં વહેંચતા હતા, તે બદલીને 1:1:1 કરવાનું નક્કી કર્યું. તેથી પાઘડીનું મૂલ્યાંકન કરવાનું નક્કી કર્યું. ભાગીદારી પેઢીના નફા અંગે તથા અન્ય માહિતીના ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીની કિંમત અધિક નફાની ત્રણ વર્ષની ખરીદીને આધારે નક્કી કરો.

મિલકતો : ₹ 6,00,000; દેવાં : ₹ 2,50,000; અપેક્ષિત વળતરનો દર : 10 %

ખરેખર નફો :

વર્ષ	નફો (₹)
2014-15	80,000
2015-16	70,000
2016-17	90,000

9. મીના અને મંજુની પેઢીની મૂડી ₹ 4,00,000 છે અને અપેક્ષિત વળતરનો દર 10 % છે. છેલ્લાં ત્રણ વર્ષનો વાર્ષિક નફો અનુક્રમે ₹ 1,20,000, ₹ 1,10,000 અને ₹ 1,00,000 છે. ભારિત સરેરાશ પદ્ધતિના આધારે અધિક નફાની બે ગણી પાઘડી ગણો.
10. નીચેની માહિતી પરથી નેત્રત્વ અને ઋત્વિકની ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીની કિંમત ભારિત સરેરાશ નફાને મૂડીકૃત કરવાની પદ્ધતિ અનુસાર નક્કી કરો :

વર્ષ	નફો (₹)
2012-13	45,000
2013-14	50,000
2014-15	65,000
2015-16	75,000
2016-17	90,000

વધારાની માહિતી :

- (1) ધંધાની મિલકતો : ₹ 6,00,000 (2) ધંધાનાં દેવાં : ₹ 1,70,000
- (3) ધંધાનો સામાન્ય અપેક્ષિત વળતરનો દર 10 % છે.
11. પ્રભા અને પ્રભુની ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીની કિંમત અધિક નફાને મૂડીકૃત કરવાની પદ્ધતિ અનુસાર નક્કી કરો.
- (1) રોકાયેલી મૂડી : ₹ 9,00,000 (2) અપેક્ષિત વળતરનો દર : 12 %
- (3) છેલ્લાં 5 વર્ષનો નફો :

વર્ષ	નફો (₹)
2012-13	1,00,000
2013-14	1,40,000
2014-15	1,30,000
2015-16	1,50,000
2016-17	1,80,000

12. રાજેશ અને હરીશ એક ભાગીદારી પેઢીના ભાગીદારો છે. તેઓની ભાગીદારી પેઢીના નફા તથા અન્ય માહિતીના આધારે ભાગીદારી પેઢીની પાઘડીની કિંમત અધિક નફાની બે વર્ષની ખરીદીને આધારે નક્કી કરો.
- (1) રોકાયેલી મૂડી : ₹ 8,00,000 (2) અપેક્ષિત વળતરનો દર : 12 %
- (3) પાછલાં વર્ષોનો નફો :

વર્ષ	નફો (₹)
2014-15	1,20,000
2015-16	90,000
2016-17	1,50,000

